

การดูแลอย่างเอื้ออาทร : หัวใจสำคัญของการบริการด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์

CARING : CENTRAL FOCUS OF HUMANISTIC CARE

จินดามาศ โกศลชี่นวิจิตร (Jindamas Kosolchuenvijit)*

บทนำ

วิชาชีพพยาบาล มีหน้าที่ให้บริการสังคมในการดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วยของประชาชน จึงเป็นวิชาชีพที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นตลอดเวลา โดยเฉพาะกับผู้ใช้บริการซึ่งก็คือ ผู้ป่วยและญาติ ที่มีความแตกต่างหลากหลาย พยาบาลจึงต้องตระหนักถึงความสำคัญของการทำหน้าที่นี้ และให้บริการโดยคำนึงถึงความเป็นบุคคลของผู้ป่วยแต่ละคน หรือเรียกว่า การบริการด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ ซึ่งหมายถึง การบริการอย่างเอื้ออาทร มีความรัก ความเมตตาเป็นที่ตั้ง การบริการนั้นจึงจะเกิดผลดีและมีคุณค่าต่อทั้งผู้ใช้บริการและผู้ให้บริการ ดังนั้น ในการผลิตบัณฑิตพยาบาล จึงต้องผลิตบัณฑิตที่มีคุณสมบัติของผู้ให้บริการด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์ เพื่อตอบสนองระบบการบริการสุขภาพที่เหมาะสมกับสภาพความเป็นจริงในชีวิตและตรงกับความต้องการของผู้รับบริการได้อย่างยั่งยืน การจัดการเรียนการสอนจึงต้องปลูกฝังให้นักศึกษาเป็นผู้ที่มีความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ซึ่งในบทความนี้ ได้นำเสนอถึงแนวคิดเกี่ยวกับการดูแลอย่างเอื้ออาทร และแนวทางการปลูกฝังให้นักศึกษาพยาบาลพัฒนาไปสู่การเป็นพยาบาลที่มีความเอื้ออาทร ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของพยาบาลนำไปสู่การทำหน้าที่ให้บริการประชาชนด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์ ตามเป้าหมายและพันธกิจของสถาบันการศึกษาพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข

คุณธรรมล้ำค่าของวิชาชีพพยาบาล

การดูแลอย่างเอื้ออาทร (Caring) เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่อบุคคลหรือระหว่างบุคคลต่อสัตว์และสรรพสิ่งต่าง ๆ ตามบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบทางสังคมโดยมีความรัก ความเมตตา กรุณา ความสนใจเอาใจใส่ เป็นพื้นฐานเพื่อการดำรงอยู่ของชีวิตและสรรพสิ่ง เช่น แม่ดูแลลูก พี่ดูแลน้อง ครูดูแลศิษย์ เป็นต้น การดูแลอย่างเอื้ออาทรจึงเป็นปรากฏการณ์ที่เป็นสากลและเป็นคุณธรรมที่ทำให้มนุษย์ดำรงอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขและมีคุณค่า ทั้งนี้เพราะมนุษย์ไม่สามารถจะอยู่ได้เพียงลำพัง ทุกคนต้องการเพื่อนและคนเข้าใจ ต้องการเป็นคนที่มีความหมายสำหรับญาติมิตร ปัจจัยที่จะนำไปสู่ความสุขและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองจึงมีที่มาจากความรัก ความผูกพัน ความอบอุ่นเอื้ออาทร ที่ได้รับจากญาติมิตรและผู้คนรอบข้าง ขณะเดียวกันมนุษย์ก็มีความสามารถที่จะรักและเอื้อเพื่อต่อผู้อื่นแม้จะแตกต่างกันในเชื้อชาติ ศาสนา และเผ่าพันธุ์ ความสามารถนี้เกิดจากการที่จิตใจมีความเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจ และเห็นในคุณค่าของความเป็นมนุษย์ของคนอื่นอยู่เสมอ (Baner, J. A., 2005)

สัมพันธภาพระหว่างเพื่อนมนุษย์ และการช่วยเหลือเกื้อกูลกันนั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในเวลาที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ยากในชีวิต เช่น ในยามที่เจ็บไข้ได้ป่วย ซึ่งเป็นภาวะที่คนเราต้องการความช่วยเหลือทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เนื่องจาก

* พยาบาลวิชาชีพชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี กรุงเทพมหานคร

เมื่อคน ๆ หนึ่งล้มป่วยลง เขาไม่ได้เจ็บป่วยทางกายเท่านั้น แต่ใจของเขายังพลอยป่วยไปด้วย ซึ่งอาจจะเกิดจากความกลัว ความวิตกกังวล ความหดหู่เศร้าหมองระคนด้วยความโกรธหรือการไม่ยอมรับความเจ็บป่วยที่เกิดขึ้นกับตัวเอง การเจ็บป่วยทางใจนี้มีผลต่อการเจ็บป่วยทางกายเป็นอย่างมากและไม่สามารถรักษาด้วยยาหรือเทคโนโลยีทางการแพทย์เช่นการรักษาทางกาย สิ่งที่จะเยียวยาได้ก็คือ ใจที่เป็นกุศล เริ่มตั้งแต่ใจของผู้ป่วยเองไปจนถึงใจของผู้รอบข้าง อาทิ ญาติ มิตร แพทย์ พยาบาล ที่ให้การดูแลรักษา ซึ่งบุคคลที่อยู่รอบข้างเหล่านี้ มีส่วนช่วยเยียวยาให้ผู้ป่วยพ้นภัยจากโรคได้ทั้งทางกายและทางใจ ด้วยการดูแลเอาใจใส่ อดทน และห่วงใยผู้ป่วยอย่างแท้จริง (ทัศนีย์ ทองประทีป, 2545)

พยาบาล เป็นผู้ที่อยู่ในวิชาชีพที่มีหน้าที่ให้บริการสังคมในการดูแลสุขภาพและการเจ็บป่วยของประชาชน จึงมีโอกาสและมีบทบาทสำคัญ ในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างใกล้ชิดในยามที่ต้องเผชิญกับความทุกข์ทรมานจากโรคร้ายไข้เจ็บ การปฏิบัติกรพยาบาล ให้การดูแลผู้ป่วยอย่างมีมนุษยธรรม มีความเมตตากรุณา เอื้ออาทร ถือเป็นการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ และจัดเป็นการสร้างกุศลในชีวิตประจำวัน พลังแห่งความเอื้ออาทรระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วยจะช่วยส่งเสริมเยียวยาให้ผู้ป่วยพ้นภัยจากโรคร้ายไข้เจ็บที่เผชิญอยู่ ขณะเดียวกันพยาบาลที่ดูแลก็จะมีกำลังใจในการทำงาน และรู้สึกมีคุณค่าในตนเองด้วย (ทัศนีย์ ทองประทีป, 2545)

เยียวยาด้วยหัวใจ เอาใจใส่ในคุณค่าของมนุษย์

การดูแลอย่างเอื้ออาทรของพยาบาล จะเกิดขึ้นได้เมื่อพยาบาลมีปฏิสัมพันธ์กับผู้ป่วย มีการดูแลที่เข้าถึงจิตใจซึ่งกันและกัน (Transpersonal Caring) เข้าใจความรู้สึกนึกคิดและให้ความสำคัญต่อคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งผู้ป่วยทุกคนล้วนต้องการการยอมรับ การให้เกียรติ และการดูแลที่เท่าเทียมกันจากแพทย์ พยาบาล หรือเจ้าหน้าที่อื่น ๆ เช่นเดียวกันทุกคน ความเป็นเพื่อน

มนุษย์ที่ปรารถนาดีต่อกันจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการช่วยเหลือเกื้อกูลผู้ป่วยที่มารับการรักษาพยาบาล ทั้งนี้เนื่องจากสุขภาพของคนเราเป็นผลที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์อันละเอียดอ่อนระหว่างกาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ ความสำเร็จของการดูแลรักษาผู้ป่วยจึงไม่ได้อยู่ที่ความสามารถในการรักษาโรคเท่านั้น หากอยู่ที่ความสามารถในการช่วยให้ผู้ป่วยเผชิญและผ่านโรคต่าง ๆ ไปได้อย่างผาสุก ประคับประคองจิตใจให้เป็นปกติ และคงไว้ซึ่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ (ทัศนีย์ ทองประทีป, 2549) ดังนั้นในการดูแลรักษาผู้ป่วย จึงต้องทำความเข้าใจถึงปฏิสัมพันธ์ทั้งหมดนี้

การดูแลผู้ป่วยที่ใส่ใจกับมิติทางสุขภาพทุก ๆ มิติ คือ กาย ใจ สังคม และจิตวิญญาณ ให้มีความเหมาะสมลงตัว เป็นงานที่ต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะ ซึ่งศิลปะในการดูแลเยียวยาผู้ป่วย ต้องอาศัยความเข้าใจชีวิตและละเอียดอ่อนต่อความเป็นมนุษย์ เนื่องจากผู้ป่วยแต่ละคนจะมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านกายภาพ ความรู้สึกนึกคิด ความต้องการ กิริยาท่าทาง ปฏิกริยาตอบสนอง ฯลฯ (โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, 2546) การเรียนรู้เพื่อให้เข้าถึงมิติที่ละเอียดอ่อนต่อความเป็นมนุษย์นี้จึงไม่เพียงต้องการความเข้าใจเท่านั้น แต่ต้องเป็น การเรียนรู้ที่เข้าไปในใจและกล่อมเกล่าจิตใจให้อ่อนโยน เพราะการบริการทางสุขภาพถือเป็นส่วนหนึ่งของศีลธรรมทางสังคมคือ เป็นโอกาสที่มนุษย์จะได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วยมนุษยธรรม เป็นเพื่อนร่วมทุกข์กัน คือ เข้าถึงและเข้าใจในความทุกข์ด้วยการรับรู้ปัญหา เห็นอกเห็นใจ ไม่ดูถูก เคารพในศักดิ์ศรี ความเป็นคน เห็นความสำคัญของคุณค่าทางจิตวิญญาณ ความอบอุ่น และความมีน้ำใจ ซึ่งผลของการสัมผัสสกลลงไปโน้มน้าวใจระหว่างผู้ป่วยกับผู้ดูแลนั้นจะสามารถเยียวยาผู้ป่วยให้ฟื้นคืนสู่สภาพสมบูรณ์อย่างเป็นองค์รวม คือ เยียวยาทั้งทางร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญและเป็นศิลปะสูงสุดของการดูแลรักษาเยียวยาผู้ป่วย

ในการปฏิบัติงานของพยาบาล จะต้องพบและสัมผัสกับผู้ป่วยที่มีความแตกต่างหลากหลาย ซึ่งส่วนใหญ่

ล้วนแล้วแต่มีความทุกข์และต้องการการบำบัดรักษาทั้งทางร่างกายและจิตใจ หากพยาบาลเข้าใจ และสัมผัสในคุณค่าความเป็นมนุษย์ของผู้ป่วยแต่ละคน ย่อมทำให้การปฏิบัติ การพยาบาลเป็นไปโดยเน้นมนุษย์เป็นสำคัญ พฤติกรรมที่แสดงออกในการดูแลผู้ป่วยก็จะเป็นไปอย่างมีเมตตา กรุณา ด้วยมาตรฐานที่เท่าเทียมกันทุกคนโดยไม่เลือกชั้นวรรณะหรือสถานะทางเศรษฐกิจสังคม มีการใช้คำพูดและ กิริยาท่าทางที่เหมาะสม แสดงถึงการยอมรับและเคารพ ในความเป็นบุคคลของผู้ป่วย ทั้งนี้การทำหน้าที่ที่ได้รับ มอบหมายด้วยหัวใจที่อ่อนโยนต่อความเป็นมนุษย์นั้น มีคุณค่ามากกว่าการเป็นภารกิจตามหน้าที่ที่เป็นคุณความดี ที่เป็นพลังใจให้กับชีวิตทั้งของผู้ป่วยและตัวพยาบาลเอง นอกจากนี้การเห็นคุณค่าของผู้อื่นและการปฏิบัติดีต่อผู้อื่นยังเป็นการสร้างคุณค่าให้กับตนเองด้วยเช่นเดียวกัน

บริการอย่างเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา

เนื่องจากบริการพยาบาลเป็นงานที่ต้องปฏิบัติ กับมนุษย์ที่มีชีวิตจิตใจ ซึ่งพยาบาลมีบทบาทหน้าที่ในการดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยอย่างใกล้ชิด ต้องมีปฏิสัมพันธ์ กับผู้ป่วยและญาติตลอดเวลา พยาบาลจึงจำเป็นต้อง เรียนรู้ธรรมชาติของมนุษย์และการสร้างความสัมพันธ์ ที่ดีต่อกัน เพื่อให้สามารถสัมผัสได้ถึงความรู้สึกนึกคิด และให้การช่วยเหลือที่เหมาะสมตรงตามความต้องการ อย่างแท้จริง ในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันนี้ต้อง อาศัยทักษะการบริการด้วยความเข้าใจหรือความรู้สึก เห็นอกเห็นใจผู้อื่น ซึ่งเป็นความสามารถในการรับ รู้อารมณ์ และความรู้สึกของผู้อื่น ด้วยการให้ความเอาใจใส่และ ให้ความสนใจอย่างแท้จริง ทางพุทธศาสนาเรียกว่า การเอาใจเขามาใส่ใจเรา นั่นคือ การเข้าใจและยอมรับว่า คนแต่ละคนย่อมมีโลกส่วนตัวของตัวเอง มีความคิด ความรู้สึกที่แตกต่างจากคนอื่น อีกทั้งความเคยชินใน การปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษา และ ศาสนาที่นับถือก็อาจจะแตกต่างกัน การบริการด้วยความ รู้สึกเห็นอกเห็นใจ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา จะช่วยให้เกิด ความเข้าใจกันอย่างถ่องแท้ และสามารถตอบสนองกลับ ได้ตรงกับภูมิหลังของแต่ละคน

การที่พยาบาลมีความเห็นอกเห็นใจผู้ป่วย รู้จัก เอาใจเขามาใส่ใจเรา จะทำให้พยาบาลรับรู้สภาพ อารมณ์ และความรู้สึกของผู้ป่วยเสมือนหนึ่งว่าเป็นตัวของผู้ป่วย ในขณะนั้น โดยพยาบาลจะตระหนักว่า สักวันหนึ่งความ เจ็บป่วยอาจเกิดขึ้นกับตัวเองได้เช่นเดียวกัน และถ้าหาก ต้องเผชิญกับความเจ็บป่วยเช่นนี้บ้าง ตนเองจะมีความ รู้สึกเช่นไร ต้องการการดูแลอย่างไร ซึ่งจะทำให้พยาบาล เกิดความเมตตา กรุณา ให้การดูแลผู้ป่วยด้วยพฤติกรรม ที่แสดงออกถึงความห่วงใย เอื้ออาทรอย่างแท้จริง ผลที่ เกิดขึ้นก็คือ ผู้ป่วยจะรู้สึกอบอุ่นไว้วางใจ เชื่อมั่นในการ รักษาพยาบาล มีพลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บที่กำลัง เผชิญอยู่ในทางตรงกันข้าม ถ้าหากพยาบาลขาดความ เห็นอกเห็นใจ ไม่รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา จะทำให้ไม่มีความพยายามที่จะเข้าใจผู้ป่วยและญาติ ที่มีภักดีมีความ เครียด ความกลัว ความวิตกกังวลต่อสภาวะการเจ็บป่วย และสิ่งต่างๆ ที่ต้องเผชิญ ทำให้พยาบาลมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม มุ่งปฏิบัติกรพยาบาลให้แล้วเสร็จโดยไม่สนใจ สภาพจิตใจหรือมิติอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับการเจ็บป่วยของ ผู้ป่วย ซึ่งเป็นการขาดเมตตาธรรมที่มนุษย์พึงมีต่อกัน

การบริการอย่างเข้าใจ เอาใจเขามาใส่ใจเรา จะ เกิดขึ้นได้เมื่อพยาบาลใส่ใจสัมผัสใจในการสร้างความ สัมพันธ์ และเห็นความสำคัญของกระบวนการที่จะทำให้ ได้รับรู้ และเข้าใจในความต้องการของผู้ป่วย โดยพยาบาล จะต้องเปิดใจรับรู้รับฟังเรื่องราวของผู้ป่วยก่อน การรับฟัง ความคิดและความต้องการด้วยการเอาใจใส่ในสิ่งที่ผู้ป่วย แต่ละรายสื่อสาร ไม่ว่าจะคำพูด สีหน้า แววตา หรือ อากัปกริยาต่างๆ ที่สื่อมาอย่างตั้งใจและพยายามเข้าใจ สถานการณ์ของผู้ป่วย ไม่ตัดสินหรือดัดบทพินิจลงไป เสียก่อนก็จะทำให้การสื่อสารกันมีประสิทธิภาพ สามารถ เข้าถึงจิตใจและตอบสนองความต้องการของผู้ป่วยได้ อย่างเหมาะสม

ความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น ยังเป็นจุดเริ่มต้น ของการมีจิตใจที่งดงาม นำไปสู่การพัฒนาตนในด้านอื่น ๆ ของพยาบาล เพราะเมื่อมีความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น เช่นเดียวกับที่เข้าใจตนเอง ทักษะทางสังคมในด้านอื่น ๆ

ก็จะตามมา เช่น การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ไพเราะ การกระทำที่ยกย่องให้เกียรติผู้อื่น การควบคุมอารมณ์ เป็นต้น

เมตตากรุณาเป็นนิสัย มีผลงดงามแก่จิตทั้งผู้ให้และผู้รับ

ในระบบการให้บริการทางสุขภาพ พยาบาลเปรียบเสมือนด่านแรกที่ผู้ป่วยและญาติจะต้องพบและมีปฏิสัมพันธ์ด้วยมากกว่าบุคลากรอื่น ๆ โดยเฉพาะในหอผู้ป่วย พยาบาลจะต้องผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาทำหน้าที่ดูแลผู้ป่วยตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมง อีกทั้งยังเป็นผู้ที่ต้องแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในเบื้องต้นให้กับผู้ป่วย ซึ่งสังคมส่วนใหญ่มีความคาดหวังว่า พยาบาลจะต้องเป็นบุคคลที่มีคุณธรรม จริยธรรม ดูแลผู้ป่วยอย่างมีเมตตากรุณา อดทน เห็นอกเห็นใจ เอาใจใส่ในหน้าที่ และช่วยเหลือผู้ป่วยด้วยความเต็มใจ เนื่องจากสังคมไทยมีขนบธรรมเนียม ประเพณี และพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานด้านศีลธรรม ที่มีแนวทางให้คนในสังคมปฏิบัติต่อกันด้วยความเกื้อกูล ยกย่องผู้ที่มีน้ำใจ กตัญญูรู้คุณ และผู้ที่ช่วยเหลือคนตกทุกข์ได้ยาก โดยสังคมมองว่า ความเจ็บป่วยเป็นความทุกข์ที่คนในสังคมจะต้องให้การช่วยเหลือเกื้อกูล ภาพลักษณ์ของพยาบาลจึงต้องเป็นผู้ที่มีความเมตตากรุณาเป็นสำคัญ ดังนั้น พยาบาลจึงควรตระหนักว่า บทบาทหน้าที่ของตนเป็นสิ่งที่มีความสำคัญที่สามารถช่วยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ได้ การกระทำใด ๆ จะต้องออกมาจากจิตใจที่งดงาม จึงจะส่งผลให้การกระทำมีความงดงามตามไปด้วย (พิรุณรัตน์วณิช, 2545)

ความเมตตากรุณาเป็นคุณธรรมที่ทำให้จิตเป็นกุศล นั่นคือ มีความเห็นใจห่วงใยในตัวผู้อื่นทั้งในด้านความคิด และการกระทำ ด้วยการแสดงออกที่เคารพในความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น อยากช่วยเหลือเมื่อเห็นเขาเป็นทุกข์ เมตตากรุณา จึงเป็นคุณธรรมที่ทำให้คนเรามีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเกื้อกูลกัน ส่งเสริมให้มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันบนพื้นฐานของความเข้าใจและความเคารพซึ่งกันและกัน เราจะเข้าใจในตัวเอง และเข้าใจในความหนักหนาของทุกข์ของผู้อื่น ซึ่งการเข้าใจในตัวเอง และผู้อื่นจะเป็นผลให้บุคคลนั้นได้พัฒนาพลังของความ

เมตตากรุณาให้เพิ่มขึ้น ทำให้เป็นคนที่มีความสุข ใจกว้าง มีความอดทน และให้อภัยผู้อื่นได้มากขึ้น ผู้ที่ได้ติดต่อสัมพันธ์ด้วยจึงมีความอบอุ่นใจ ว่าง่ายใจ ยินดีที่ได้เข้าใกล้ สนทนาวิสาสะ ตรงกันข้ามกับผู้ซึ่งขาดเมตตาธรรม จิตอกุศล เช่น ความโกรธ ความถือตัว ความเห็นแก่ตัว จะเกิดขึ้นได้ง่าย ทำให้มีการกระทำที่แสดงออกถึงความไม่เข้มแข็งของจิตใจ เช่น ชู้หุดหงิด พูดจาไม่ไพเราะ ยกตนข่มท่าน มีกิริยาที่ไม่อ่อนโยน แข็งกระด้าง หยาบคาย เป็นต้น ผู้ที่ได้เข้าใกล้จึงไม่สบายใจเมื่อต้องพบปะพูดจาดูด้วย ทั้งนี้ การฝึกฝนตนเองให้มีเมตตากรุณาจะต้องใช้ความคิดเป็นกำลังสำคัญ เพราะหากคิดให้ใจอ่อนละมุนเพียงใดก็ทำได้ เช่นเดียวกับคิดให้ใจร้อนราวกับน้ำเดือดก็ทำได้ นั่นคือ คิดให้จิตเมตตาก็ได้ คิดให้เกลียดชังก็ได้ ท่านจึงสอนให้ระวังความคิดใช้ความคิดให้ถูกต้อง โดยให้เตือนตนเองเสมอว่า ทุกคนต้องการความเมตตาทั้งนั้น เราก็ต้องการ เขาก็ต้องการ โดยเฉพาะผู้ที่กำลังมีความทุกข์ ยิ่งต้องการความเมตตา เห็นอกเห็นใจเป็นอย่างยิ่ง การช่วยเหลือคนอื่นเท่าที่จะช่วยได้เป็นเรื่องที่ทำได้ง่าย และคนที่ได้รับก็จะมีความรู้สึกที่ดี แม้บางครั้งจะเป็นเพียงการแสดงเจตนาที่ดีหรือการให้กำลังใจ แต่ก็ยังมีประโยชน์ ความเมตตากรุณานอกจากจะมีผลดีต่อคนอื่นแล้ว ยังส่งผลดีต่อจิตใจตนเองด้วย เพราะความสุขในชีวิตของคนเราส่วนหนึ่งได้มาจากการที่ได้ตอบแทนช่วยเหลือคนอื่น เราจึงไม่ควรเป็นผู้รับเพียงฝ่ายเดียว แต่ควรเป็นผู้ให้ด้วย (ธรรมปราโมทย์, 2548)

ในการปฏิบัติกรพยาบาลนั้น พยาบาลควรมีจิตใจที่เปี่ยมด้วยความเมตตากรุณา คือ ปรารถนาให้ผู้ป่วยมีความสุข และอยากช่วยให้พ้นทุกข์จากความเจ็บป่วย ซึ่งพยาบาลมีโอกาที่จะได้สร้างกุศลด้วยการดูแลช่วยเหลือเพื่อบรรเทาความไม่สุขสบายต่าง ๆ จากความเจ็บป่วย ตลอดจนในการช่วยเหลือในเรื่องกิจวัตรประจำวัน เช่น การทำความสะอาดร่างกาย การเคลื่อนไหวเปลี่ยนอิริยาบถ การรับประทานอาหาร การขับถ่าย ซึ่งผู้ป่วยบางคนไม่สามารถกระทำตัวเอง อันเป็นผลมาจากโรคภัยไข้เจ็บที่เป็นอยู่ การปรากฏกายของพยาบาลหรือการเข้าไปช่วยเหลือเมื่อผู้ป่วยต้องการ จะทำให้ผู้ป่วย

มีความมั่นใจว่าพยาบาลเป็นที่พึ่งได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพยาบาลแสดงถึงความรู้สึกเอื้ออาทรร่วมทุกข์ร่วมสุขกับผู้ป่วย โดยเปิดโอกาสให้ได้ระบายความทุกข์ ความกังวลใจต่างๆ และได้ซักถามเกี่ยวกับความเจ็บป่วยของตนเอง การเป็นผู้รับฟังที่ดี ปลอบโยนให้กำลังใจ ให้ข้อมูลและตอบข้อซักถามของพยาบาล จะช่วยให้ความทุกข์ใจของผู้ป่วยคลายลง ดังนั้น การที่พยาบาลแสดงออกถึงความยินดีในการช่วยเหลือ มีน้ำใจ และเอาใจใส่ต่อผู้ป่วยด้วยความเมตตา กรุณา จึงไม่เพียงแต่จะช่วยดูแลรักษาโรคทางกายเท่านั้นแต่ยังเป็นการประดับประดาทางด้านจิตใจ ทำให้ผู้ป่วยมีความอบอุ่นใจ (Spiritual Comfort) ผ่อนคลายจากความกลัวและความวิตกกังวล ซึ่งจะมีส่วนช่วยในการปรับตัวและฟื้นฟูสุขภาพปกติได้เร็วขึ้น พยาบาลที่มีจิตเมตตา กรุณาต่อเพื่อนมนุษย์ จะมีพฤติกรรมการดูแลผู้ป่วยทั้งทางกาย วาจา ใจที่เป็นไปอย่างอ่อนโยน นุ่มนวล ยิ้มแย้มแจ่มใส ใช้คำพูดที่สุภาพไพเราะ กระจ่างหรือรันทมใจ ให้บริการ เอาใจใส่ ไม่รังเกียจ และตอบสนองทันทีเมื่อขอร้อง พฤติกรรมเหล่านี้ เป็นคุณงามความดีหรือเป็นบุคคลที่ตัวพยาบาลและผู้ป่วยสามารถรับรู้ได้ เพราะมนุษย์มีพลังความรักและความเมตตาที่สามารถถ่ายทอดหรือสื่อถึงกันได้ พลังแห่งความปรารถนาดีที่พยาบาลและผู้ป่วยมีต่อกันนั้น จะช่วยให้การดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยเป็นไปด้วยดีโดยไม่คิดว่าเป็นเรื่องที่น่าเหน็ดเหนื่อย เบื่อหน่าย แต่กลับเป็นแรงเสริมที่ช่วยให้พยาบาลมีพลังร่างกายและแรงใจในการดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วยให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น *ความเมตตา กรุณาเป็นนิรันดร์ จึงมีผลงดงามแก่จิตทั้งผู้ให้และผู้รับเสมอ*

เริ่มที่ใจ... ใฝ่เตรียมพร้อม น้อมในธรรม

พฤติกรรมดูแลอย่างเอื้ออาทร หรือความห่วงใย เอาใจใส่ ปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยความอ่อนโยน นุ่มนวล จึงเกิดจากการที่พยาบาลมีจิตใจที่มีเมตตา กรุณา เห็นคุณค่าในความเป็นมนุษย์ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา ซึ่งเป็นจิตสำนึกที่มาจากพื้นฐานของจิตใจได้รับการอบรมปลูกฝังแล้วค่อยๆ ซึมซับบ่มเพาะจนเป็นคุณสมบัติเฉพาะตัวหรือบุคลิกลักษณะของพยาบาลผู้นั้น นำไปสู่การถ่ายทอด

สิ่งที่ดีงามให้กับผู้อื่นเหมือนกับที่ตนเองเคยได้รับ ดังนั้น การที่พยาบาลจะดูแลผู้อื่นด้วยความเมตตาเอื้ออาทร จึงต้องเริ่มต้นจากการพัฒนาจิตใจของตนเองให้มีจิตสำนึกที่ดี และตระหนักถึงคุณค่าของวิชาชีพ ที่ได้มีโอกาสทำในสิ่งที่เป็นกุศลคือ ได้ช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ บ่มเพาะและยกระดับคุณธรรมข้อนี้ขึ้นมาก่อน พยาบาลจึงจะสามารถถ่ายทอดความเมตตา กรุณา เอื้ออาทรไปยังผู้ป่วยได้

แนวทางสำคัญในการพัฒนาจิตใจให้เป็นผู้ที่มีคุณธรรม จริยธรรมก็คือ การปฏิบัติตนตามหลักคำสอนในศาสนาต่างๆ เพราะศาสนาทุกศาสนามีจุดมุ่งหมายเพื่ออบรมปลูกฝังให้คนเป็นคนดี มีจิตใจที่ดีงาม และเนื่องจากพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยที่มีอิทธิพลต่ออุปนิสัยใจคอของคนไทยมาช้านาน (วิทยา เชียงกุล, 2548) การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ฝึกฝนพัฒนาตนและประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานของพยาบาลจึงเป็นแนวทางที่เป็นประโยชน์และเกิดคุณค่าที่สอดคล้องกับสังคมไทยเป็นอย่างดี

แนวคิดตามหลักพุทธธรรมนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของเหตุและผล และเริ่มต้นจากการเข้าใจในชีวิตและธรรมชาติ ที่มุ่งเน้นให้คนมีความเมตตา กรุณา เอื้ออาทรต่อกัน อันเป็นคุณสมบัติที่สำคัญของพยาบาล ซึ่งความเมตตา กรุณา เอื้ออาทร เห็นอกเห็นใจผู้อื่นนี้ มีอยู่ในหลักธรรมที่เรียกว่า *พรหมวิหาร 4* ส่วนการเอื้อเพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นอย่างมีน้ำใจ อยู่ในหลักธรรมที่เรียกว่า *สังคหวัตถุ 4* หลักธรรมทั้งสองหมวดมีความสัมพันธ์กัน และเป็นธรรมที่ต้องมีในสถานการณ์ที่ต้องช่วยเหลือผู้อื่นที่มีความเดือดร้อน แนวทางการปฏิบัติเน้นการเรียนรู้ที่จะมีสติรู้ตัว รู้จักและเข้าใจตนเอง ไวต่อความรู้สึกและตอบสนองด้วยความเข้าใจและเห็นใจผู้อื่น ซึ่งจะทำให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีและทำงานได้อย่างมีความสุข กระบวนการฝึกฝนพัฒนาตนตามหลักพุทธธรรมเพื่อให้เป็นผู้มีจิตใจดีงาม นำไปสู่การรู้จักคิด รู้จักทำ และแก้ไขปัญหา ได้ด้วยตนเองอาศัย *หลักไตรสิกขา* หรือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดย *ศีล* คือ การประพฤติปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง *สมาธิ* คือ การมีสติตั้งมั่น มีใจที่สงบมั่นคง และ *ปัญญา* คือ การรู้ตามความเป็นจริง

ของชีวิต ซึ่งการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทั้ง 3 ประการนี้ จะทำให้เป็นผู้ที่ปฏิบัติดี มีจิตใจที่แน่วแน่ สงบมั่นคง คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น จึงเป็นการฝึกฝนพัฒนาตนที่ครอบคลุมทั้งทางด้านพฤติกรรม จิตใจ และสติปัญญา (ทัศนีย์ ทองประทีป, 2545)

ดังนั้น หากพยาบาลได้นำเอาหลักพุทธธรรมมา ปฏิบัติอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ก็จะทำให้เข้าใจในความเป็นไปของชีวิต และตระหนักว่าผู้ป่วยเป็นผู้ที่มีความทุกข์อยู่แล้ว การที่มีโอกาสได้ดูแลผู้ป่วยให้มีความสุข สบายกาย หรือผ่อนคลายความทุกข์จึงเป็นงานที่ได้บุญกุศล ซึ่งพยาบาลจะต้องปฏิบัติหน้าที่ในอาชีพนี้ทุกวัน ถ้าคิดให้มีความสุข ก็จะมีมีความสุขตลอดเวลาที่ต้องปฏิบัติงาน เพราะสุขหรือทุกข์ขึ้นอยู่กับความคิดของตนเอง ทั้งนี้ การปฏิบัติธรรม เป็นการต่อสู้ภายในจิตใจตน ที่จะสลัดสภาวะจิตในทางลบออกแล้วแทนที่ด้วยสภาวะจิตในทางบวก ฉะนั้น ในยามที่เห็นผู้ป่วยอึดให้ พยาบาลก็จะตั้งใจ สบายใจไปด้วย เพราะรู้สึกว่าเขามีความสุขขึ้น เมื่อผู้ป่วย ต้องการความช่วยเหลือ แล้วสามารถช่วยได้ ก็จะทำให้พยาบาลรู้สึกถึงคุณค่าของตนเอง ธรรมะจึงสอนให้มี โยนิโสมนสิการคือ คิดเป็น ทำให้คิดได้ว่า คนเราควรจะมีชีวิตที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งอาชีพ พยาบาลเป็นอาชีพที่ได้ปฏิบัติธรรมข้อนี้ทุกวัน ชีวิตจึงมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง การนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ ใช้ในชีวิตประจำวันก็สามารถปฏิบัติได้อย่างง่าย ๆ ด้วยการฝึกฝนตนให้ดำเนินชีวิตด้วยความเรียบง่าย และใช้ชีวิต ในทางที่ถูกต้อง มีความรักในผู้อื่นเสมือนเป็นพี่น้องร่วม ครอบครัวยุติการช่วยเหลือน้อย่างอบอุ่นถ่อมตน ให้เกียรติผู้อื่น และเป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ หลักพุทธธรรมจะช่วยชี้แนะและกำกับชีวิต รวมทั้งยังเป็น เข้มทิศในการช่วยเหลือเกื้อกูลเพื่อนมนุษย์ ผลของ การฝึกฝนพัฒนาตนนี้จะเกิดประโยชน์ทั้งต่อตนเองและ ผู้อื่นอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

โดยสรุป การดูแลผู้ป่วยอย่างเอื้ออาทร เป็น คุณธรรมจริยธรรมที่สำคัญของพยาบาล ซึ่งความเอื้ออาทร

จะสะท้อนให้เห็นถึงความรัก ความมีน้ำใจ และการ ช่วยเหลือเกื้อกูลกันของเพื่อนมนุษย์ ทำให้เกิดมิตรภาพ ระหว่างพยาบาลกับผู้ป่วย สัมผัสที่นึ่มนวล วาจาที่สุภาพ ไพเราะ จริงใจ และให้เกียรติ จะส่งผลให้ผู้ป่วยมีความ รู้สึกอบอุ่นใจ ปลอดภัย เชื่อถือไว้วางใจในการรักษาพยาบาล และมีกำลังใจที่จะต่อสู้กับโรคร้ายไข้เจ็บ เพื่อการพ้นหาย จากโรคและการฟื้นฟูสุขภาพให้เป็นปกติ ขณะเดียวกัน พยาบาลก็ได้เรียนรู้ที่จะเป็นผู้ให้หรือเป็นผู้ที่ทำอะไร ให้ผู้อื่นก่อนด้วยใจ การให้หรือการเอาใจใส่เอื้อเพื่อเกื้อกูล ผู้ป่วยด้วยความบริสุทธิ์ใจปราศจากเงื่อนไข จะทำให้พยาบาล มีความปิติ รู้สึกว่า ตนเองมีคุณค่า มีเกียรติ และมีความสุข อย่างลึกซึ้ง ซึ่งความสุขเช่นนี้ ยิ่งทำก็ยิ่งมีความสุขและ ออกายกเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ พลังแห่งความปรารถนาดีที่พยาบาล มีต่อผู้ป่วย จะทำให้พยาบาลดูแลช่วยเหลือผู้ป่วยเป็น อย่างดีโดยไม่คิดว่าเป็นเรื่องยุ่งยาก แต่กลับเป็นแรงเสริม ให้มีพลังร่างกายและแรงใจในการดูแลเอาใจใส่ผู้ป่วย ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น ดังนั้น การดูแลอย่างเอื้ออาทรจึงเป็น คุณธรรมที่เป็นอุดมคติของวิชาชีพพยาบาล

การที่พยาบาลจะเป็นผู้ที่มีความเอื้ออาทร ต้อง อาศัยการอบรมสั่งสอน หรือการฝึกฝนพัฒนาตนให้เป็น ผู้ที่มีจิตใจประณีตละเอียดอ่อนเปี่ยมด้วยความเมตตา กรุณา เห็นอกเห็นใจ รู้จักเอาใจเขามาใส่ใจเรา และเห็น ในคุณค่าของมนุษย์ จึงจะปฏิบัติต่อผู้ป่วยด้วยความ อ่อนโยนเอื้ออาทร ซึ่งหลักธรรมในพุทธศาสนามีแก่น สำคัญที่มุ่งเน้นให้คนมีความเมตตากรุณา เอื้ออาทรต่อกัน โดยไม่เพียงสอนให้รักเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเท่านั้นแต่ ยังสอนให้รักสรรพสัตว์และสรรพสิ่งรอบตัวด้วย รวมทั้ง สอนให้ชาวพุทธเป็นผู้ให้โดยไม่หวังผลตอบแทน เมื่อ คนเรามีความรัก ความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์แล้ว จะทำให้ เป็นคนที่มีสุขภาพจิตดี มีความเข้าใจ เห็นใจ ให้อภัยต่อ ผู้อื่น สงบ ถ่อมตน และมีชีวิตที่เรียบง่าย นอกจากนี้ พุทธธรรมยังให้ข้อคิดและวิธีปฏิบัติในการฝึกฝนพัฒนาตน ให้เป็นผู้ประพฤติดี มีจิตใจแน่วแน่ สงบมั่นคง คิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งล้วนเป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่า

ในการปลูกจิตสำนึกให้เป็นผู้ที่มีความเอื้ออาทร
พยาบาลจะต้องเริ่มต้นจากการให้ความเมตตาเอื้ออาทร
ต่อตัวเองก่อน โดยต้องมีความเคารพในตัวเอง รู้จัก
รับผิดชอบ และดูแลตัวเองให้มีความสุข จึงจะสามารถ
ถ่ายทอดความเมตตาเอื้ออาทรนั้นไปสู่ผู้อื่นได้ ความสนใจ

ห่วงใยผู้อื่น จะนำมาซึ่งความเข้มแข็งภายในใจตน ทำให้
มองอะไรได้กว้างกว่าตัวเอง และมีความสุขที่ได้ช่วยเหลือ
คนอื่น กุศลแห่งความตั้งใจดี จะไปขับไล่กิเลสความ
เห็นแก่ตัวภายใน เกิดเป็นพลังใจที่ติดตามที่ทั้งผู้ป่วยและ
พยาบาลได้รับด้วยกันทั้งคู่

บรรณานุกรม

- โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2546). จากสุขภาพทางจิตวิญญาณสู่สุขภาพทางปัญญา. กรุงเทพฯ: สำนักงานปฏิรูประบบสุขภาพแห่งชาติ.
- เต็มศักดิ์ พึ่งรัมย์ และ อโนทัย เจียรสถานวงศ์. บรรณาธิการ. (2549). *บทเรียนจากผู้จากไป*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- ทัศนีย์ ทองประทีป. (2545). *พุทธธรรมเพื่อการพยาบาล*. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์.
- _____ (2548). *จิตวิญญาณ มิติหนึ่งของการพยาบาล*. กรุงเทพฯ : บุญศิริการพิมพ์.
- _____ (2549). *พยาบาล : เพื่อนร่วมทุกข์ของผู้ป่วยระยะสุดท้าย*. กรุงเทพฯ : โครงการตำรา วิทยาลัยพยาบาลเกื้อการุณย์
- เทอดศักดิ์ เดชคง. (2547). *จากความฉลาดทางอารมณ์ สู่สติและปัญญา*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ธรรมปราโมทย์. (2548). *สุขใจเมื่อใกล้ธรรม*. กรุงเทพฯ : ธรรมสภา.
- พิรุณ รัตนวณิช. (2545). *คุณภาพบริการด้านสาธารณสุข สำหรับพยาบาล*. นนทบุรี : โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.
- วิทยากร เชียงกูล. (2548). *ความสุขซื้อไม่ได้ แต่สร้างได้ด้วยตนเอง*. กรุงเทพฯ : ประพันธ์สาส์น.
- สถาบันพระบรมราชชนก. (2554). *การเรียนการสอนการพยาบาลด้วยหัวใจความเป็นมนุษย์*. นนทบุรี : โครงการสวัสดิการวิชาการ สถาบันพระบรมราชชนก.
- Baner, J. A. (2005). Caring as the Central Focus in Nursing Curriculum Development. (Online) Available:http://www.ncbi.nlm.nih.gov/entrez/query.fcgi?cmd=retrieve&db=PubMed&list_uids=2308805&dopt=abstract.

การจัดการความรู้กับการพัฒนาภารกิจอุดมศึกษาในวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

KNOWLEDGE MANAGEMENT DEVELOP MISSION OF HIQHER EDUCATION IN NURSING COLLEGES UNDER PRABOROMARAJCHANOK INSTITUTE THE MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

กัลยารัตน์ อนนทร์รัตน์ (Kalayarath Anonrath)

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 34 กำหนดให้คณะกรรมการการจัดทำมาตรฐานการอุดมศึกษา มาตรฐานฉบับนี้ประกอบด้วยมาตรฐานย่อย 3 ด้าน ได้แก่ มาตรฐานด้านคุณภาพบัณฑิต มาตรฐานด้านการบริหารจัดการ การอุดมศึกษา และมาตรฐานด้านการสร้างและพัฒนาสังคมฐานความรู้และสังคมแห่งการเรียนรู้ มาตรฐานด้านการบริหารจัดการการอุดมศึกษา เป็นภารกิจที่สถาบันอุดมศึกษามุ่งเน้นเพื่อส่งเสริมวิชาการและวิชาชีพชั้นสูง โดยผ่านบทบาทภารกิจหลัก 4 ด้าน คือ 1) ด้านการสอน 2) ด้านการวิจัย 3) การบริการวิชาการแก่สังคม และ 4) ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม (วราภรณ์ บวรศิริ, มปพ.)

วิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เป็นสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา สังกัดกระทรวงสาธารณสุข มีบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบตามพันธกิจของอุดมศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านการวิจัย ด้านการบริการวิชาการ และด้านการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้ยังเพิ่มเติมในบทบาทหน้าที่ด้านการพัฒนาบุคลากรด้วย ตามที่สถาบันพระบรมราชชนกได้มอบหมาย ซึ่งวิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก มีหน้าที่หลักในการผลิตบุคลากรทางด้านสุขภาพ โดยเฉพาะพยาบาล ศาสตรบัณฑิตตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2498 ถึงปัจจุบัน ได้

ดำเนินการจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพทางด้านการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาเพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีคุณภาพออกไปรับใช้สังคม และได้รับการตรวจสอบคุณภาพการศึกษานับได้รับการรับรองคุณภาพจากองค์กรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาบันพระบรมราชชนก สภาการพยาบาล และสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา เมื่อพิจารณาจากคุณภาพการศึกษาที่ผ่านมาของวิทยาลัยพยาบาล พบว่า วิทยาลัยพยาบาล พัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อให้ภารกิจอุดมศึกษาได้รับการรับรองคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (2553) ได้ทำการพัฒนาเกณฑ์การประกันคุณภาพการศึกษา โดยระบุไว้ในองค์ประกอบที่ 7 การบริหารและการจัดการ ตัวบ่งชี้ที่ 7.2 เรื่องการพัฒนาระบบสถาบันสู่สถาบันเรียนรู้ โดยมีเกณฑ์มาตรฐาน ประกอบด้วย 1) มีการกำหนดประเด็นความรู้ และเป้าหมายของการจัดการความรู้ที่สอดคล้องกับแผนกลยุทธ์ของสถาบันอย่างน้อยครอบคลุมพันธกิจ ด้านการผลิตบัณฑิตและด้านการวิจัย 2) กำหนดบุคลากรกลุ่มเป้าหมายที่จะพัฒนาความรู้และทักษะด้านการผลิตบัณฑิตและด้านการวิจัยอย่างชัดเจนตามประเด็นความรู้ที่กำหนดในข้อ 1 3) มีการแบ่งปันและแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากความรู้ ทักษะของผู้มีประสบการณ์ตรง (Tacit Knowledge) เพื่อค้นหาแนวปฏิบัติที่ดีตามประเด็นความรู้ที่กำหนดในข้อ 1 และเผยแพร่ไปสู่บุคลากรกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด 4) มีการรวบรวมความรู้ตามประเด็นความรู้

* พยาบาลวิชาชีพ ชำนาญการพิเศษ วิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนีนี กรุงเทพมหานคร